

Медведева Ольга Вікторівна,
кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та психології факультету №3,
Харківський національний університет внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЯ БОЙОВОГО СТРЕСУ ЯК НАПРЯМ ПРОФЕСІЙНО- ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

В умовах збройної агресії РФ проти України значна кількість працівників Національної поліції, залучених до участі у військових діях та відповідних поліцейських спецопераціях, зіштовхнулись із деструктивними наслідками бойової психічної травматизації. Втім, питання власне з царини військової психології за відсутності такої потреби мало висвітлювались у межах фахової освіти та службової підготовки працівників поліції. Отже актуальні напрями вдосконалення професійно-психологічної підготовки працівників поліції з огляду на повномасштабні воєнні дії в Україні обумовили тему та мету нашого дослідження.

Забезпечення органів Національної поліції висококваліфікованими працівниками, здатними ефективно вирішувати поставлені завдання, не лише спирається на потребу у озброєнні поліцейських комплексом професійних знань, умінь та навичок, а й передбачає формування їх психологічної компетентності у межах професійно-психологічної підготовки – психологічної готовності як сукупності психофізіологічних, морально-психологічних, професійних, соціально-психологічних й індивідуально-особистісних характеристик, властивостей і якостей, що відповідають особливостям оперативно-службової діяльності та виступають внутрішньою умовою її успішного здійснення. Сучасні реалії функціонування поліції в умовах військових дій потребують вдосконалення професійно-психологічної підготовки поліцейських, де необхідним напрямком, на наш погляд, є розробка та впровадження у систему професійного навчання поліцейських спецкурсу «Психологія бойового стресу». Означений спецкурс відповідно до ст. 72 Закону України «Про національну поліцію» доцільно викладати у межах: первинної професійної підготовки; підготовки у ВНЗ зі специфічними умовами навчання; післядипломної освіти та службової підготовки загалом як системи заходів, спрямованої на закріплення та оновлення комплексу «знання-уміння-навички» з урахуванням оперативної обстановки, специфіки та профілю оперативно-службових завдань працівників поліції [2].

Аналіз наукових досліджень проблеми бойової травматизації (О. Блінов, І. Годфілд, Р. Грінкер, Л. Колб, В. Лесков, С. Літвінцев, Е. Міллер, О. Тімченко, С. Футтерман та ін.) дозволяє стверджувати, що її впливу піддається кожна людина, яка перебуває у зоні бойових дій, а інтенсивність травматизації безпосередньо

залежить від специфіки й тривалості впливу бойових стрес-факторів на психіку людини та її психологічної й професійної підготовленості до стресових ситуацій в специфічних військових умовах, характеру і рівня бойової мотивації, сприйняття місця й ролі бойових дій в перспективі своєї системи життєдіяльності тощо. Бойовий стрес, зумовлений дією зовнішніх та внутрішніх стресорів на організм поліцейського в екстремальних бойових умовах, може призводити до деформації особистості, спричиняти істотні (часто незворотні) зміни у когнітивній, афективній, емоційній і поведінковій сферах, негативно впливати на психічне, психологічне та фізичне здоров'я загалом. Крім того, участь у бойових діях значно впливає на мотиваційні стратегії працівника поліції, його психічні стани, індивідуально-психологічні якості та переживання результатів бойової діяльності. Результатом бойової психотравматизації є психогенні втрати, які безпосередньо впливають на зниження якості та ефективності виконання службових завдань або їх зриву внаслідок втрати боєздатності (повної або часткової) окремого працівника поліції або підрозділу загалом. Як зазначає О. Блінов, обумовлені впливом травматичного стресу психогенні втрати в підрозділах за один місяць можуть скласти 31 % від загальної чисельності особового складу [1, с. 28]. Крім того, ознаки бойових психічних травм знаходять вияв у формі гострих стресових і посттравматичних стресових розладів, що можуть зберігатися упродовж тривалого часу. Все це обумовлює надзвичайну актуальність психологічної компоненти й потребу удосконалення концепції психологічного забезпечення працівників Національної поліції України відповідно до вимог сьогодення, сучасних стандартів та найкращих світових практик.

Предметом спецкурсу «Психологія бойового стресу» є психологічні основи професійної діяльності працівника Національної поліції України в умовах воєнних дій (у тому числі локальних війн або збройних конфліктів) та під час поліцейських спецоперацій, а також психологічні особливості бойової травматизації його особистості. Метою даного спецкурсу є озброєння працівників поліції прикладними психологічними знаннями щодо змісту феномена бойової травматизації, превентивних психокорекційних заходів, дієвих копінг-стратегій та ефективних моделей забезпечення високого рівня резилентності особистості поліцейського до бойових умов, а також формування ресурсів, базових умінь та навичок самопомоги й надання первинної (екстреної) психологічної підтримки особам, які стали учасниками військових дій.

Основними завданнями вивчення спецкурсу є: 1) озброїти працівників поліції психологічними знаннями, необхідними для комплексної оцінки й урахування психологічних аспектів службової діяльності в умовах військових дій, зокрема щодо загальних засад військової психології, феноменології бойового стресу, особливостей його переживання, факторів впливу, форм прояву стресових

реакцій та деструктивних наслідків травматичного досвіду; 2) проаналізувати психологічну модель бойового стресу, типові форми поведінки в бойових умовах, а також проблеми прогнозування психогенних втрат; 3) сформувати навички психодіагностики бойового стресу, його контролю та подолання наслідків, розкрити загальну систему та сучасні технології надання психологічної допомоги, зокрема методами психологічної саморегуляції та взаємодопомоги під час виконання оперативно-службових завдань в умовах військових дій.

Орієнтовна програма спецкурсу може містити такі теми:

Тема 1. Психотравмівні і кризові ситуації в умовах військових дій.

Тема 2. Поняття та сутність феномена бойової психологічної травматизації.

Тема 3. Бойовий стрес та модель бойової психологічної травматизації особистості працівника поліції.

Тема 4. Контроль бойового стресу: показники, критерії оцінювання та рівні травматичності бойового досвіду особистості поліцейського.

Тема 5. Профілактика та подолання психотравмівних наслідків в роботі працівника поліції.

Тема 6. Алгоритм надання невідкладної психологічної допомоги при дезадаптивних стресових явищах.

Отже, війна зробила роботу поліцейського ще небезпечнішою, втім разом зі Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями поліцейські мужньо протидіють збройній агресії, проявляючи особисту хоробрість, звитягу та відданість українському народові. Аби забезпечити належний рівень професіоналізму правоохоронців мають постійно актуалізовувати ресурси професійного навчання, зокрема у напрямку ефективної протидії дезадаптивним явищам бойового стресу як достатньо нового явища у роботі поліції. Пріоритет у цій сфері належить вищим навчальним закладам освіти зі специфічними умовами навчання, робота яких в умовах воєнного стану і в повоєнний період потребує трансформації усієї системи управління, безпекових заходів, організації освітнього процесу, професійного розвитку викладачів, а також ґрунтовної ревізії й оновлення навчальних програм, їх адаптації до запитів й реалій сьогодення.

Список використаних джерел

1. Блінов О.А. Психологія бойового стресу : автореферат дис. ... доктора психол. наук: 19.00.04. Київ, 2020. 43 с.

2. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 р. № 580-VIII (дата звернення: 17.06.2022 року). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>